

БЕЗПЕКОВА СКЛАДОВА СПІВРОБІТНИЦТВА З НАТО

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ

Європейський вибір для України обумовлений історичними, геополітичними, географічними, соціокультурними і ментальними характеристиками, продиктований потребами розгортання загальної динаміки посттоталітарного і постіндустріального розвитку, глобалізації та євроінтеграційних процесів, з якими людство вступає у XXI століття.

Європейський вибір України, необхідність європейської інтеграції є одним з найважливіших чинників державної незалежності, політичної стабільності та економічного розвитку країни. Аналіз діяльності виконавчої та законодавчої гілок влади засвідчив, що Україна послідовно реалізує курс на інтеграцію в європейські структури. Сьогодні нашому суспільству потрібна програма дій, реалізація якої сприятиме незалежності України та зміцненню її державності, підвищенню загального добробуту, поліпшенню морально-психологічного клімату в країні, зніме соціальну напруженість в державі та гарантуватиме демократичний шлях розвитку, обраний Українським народом у серпні 1991 року. Складовою реалізації європейського вибору України є співробітництво з Організацією Північноатлантичного договору.

Відомо, що в Україні відсутні розбудовані, ефективні механізми забезпечення національної безпеки. Позиція Української держави щодо проблеми створення нової архітектури європейської безпеки полягає у єдності всіх можливих компонентів такої системи, в основу якої можна покласти модель загальної і всеохоплюючої безпеки для Європи. Напередодні вступу до НАТО безпосередніх географічних сусідів Україна виступила з ініціативою створення в ЦСЄ зони, вільної від ядерної зброї, вважаючи, що для збереження європейської стабільності мають бути враховані інтереси безпеки всіх держав регіону.

Північноатлантичний альянс – це найміцніший військово-політичний союз, який став разом з ОБСЄ основою системи європейської та євроатлантичної безпеки, одним з основних її інституційних компонентів. Після подій 11 вересня 2001 р., з появою військових баз альянсу в країнах Центральної Азії діяльність НАТО набула глобального масштабу. Членами НАТО стали майже усі європейські держави, в т.ч. три країни колишнього СРСР. Співпраця України з Північноатлантичним альянсом відповідає положенням Закону „Про порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України”, у ст. 3 якого йдеться про те, що метою перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України може бути участь у спільних з підрозділами Збройних Сил України та іншими утвореннями відповідно до законів України військовими формуваннями військових навчаннях та інших заходах з удосконалення бойової підготовки військ, обміну досвідом у рамках домовленостей про міжнародне військово-співробітництво, транзитного переміщення підрозділів збройних сил інших держав через територію України; надання Україні, на її прохання, військової допомоги у відсічі збройної агресії з боку третьої країни; надання Україні, на її прохання, допомоги у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Реалізуючи курс на євроатлантичну інтеграцію і прагнучи до поглиблення особливого партнерства з НАТО, українські урядові структури мають виходити з того, що кінцевою метою євроінтеграційної політики держави є вступ її до цієї організації як основи загальноєвропейської структури безпеки. Активно працює у даному напрямку спільна робоча група Україна - НАТО з питань воєнної реформи високого рівня, основною метою якої є продовження Інтенсифікованого діалогу з Північноатлантичним альянсом щодо прагнень України до набуття членства в НАТО та відповідних реформ, реалізації пріоритетних завдань співробітництва Україна - НАТО у сфері реформування сектору національної безпеки і оборони за євроатлантичними стандартами. Передбачається також, що в Апараті РНБО України буде визначено структурний підрозділ з організаційно-технічного забезпечення такої діяльності[1].

З метою поглиблення і розширення відносин прийнято План дій Україна – НАТО, що містить завдання на перспективу: визначення стратегічних цілей і пріоритетів України і створення стратегічних рамок для співробітництва Україна – НАТО відповідно до хартії [2; 3]. Враховуючи те, що Україна і НАТО мають спільне бачення об'єднаної і вільної Європи, а також виявляють спільну рішучість до боротьби з тероризмом, поширенням зброї масового знищення, регіональною нестабільністю та іншими загрозами безпеці, існує можливість поглибити відносини між Україною і НАТО [4].

Україна, яка, наразі не інтегрована до загальноєвропейських структур безпеки, змушена покладатися на власні Збройні Сили, які повинні стати гарантом її суверенітету і територіальної цілісності, забезпечувати незалежність і територіальну цілісність. В концептуальних оборонних документах України задекларовано існування неядерних сил стримування, при тому, що плани застосування стратегічних неядерних сил стримування – це документи особливої ваги. Про існування стратегічних неядерних сил стримування, їхні бойові можливості має знати будь-який супротивник. Можливо, їх ніколи не буде застосовано, як і ядерні сили багатьох держав, але Україна повинна мати такий потенціал. Така позиція обумовлена й вразливим геостратегічним положенням України: між союзом Росії і Білорусі, Договором про колективну безпеку, – з одного боку, і країнами – учасниками НАТО і Євросоюзу, – з іншого. Україна здійснює виважену політику щодо поваги права інших держав обирати шлях розвитку. Україна привітала набуття членства в НАТО семи європейських країн – Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Румунії, Словаччини та Словенії, вважаючи це одним з ключових елементів загальноєвропейського інтеграційного процесу, розширенням зони стабільності й безпеки, ствердженням загально визнаних цінностей демократії і прав людини, побудовою єдиного Європейського дому без розподільчих ліній.

Особливу позицію щодо просування України до НАТО посідає Російська Федерація. І річ не тільки в тому, що Росія не погодиться „втрачати” Україну. Проблема, на її погляд, полягає у порушенні паритетності сил в Європі і світі, і Росія не допустить наближення НАТО до своїх кордонів. Таким чином, всіляко підкреслюючи свою позитивну налаштованість на співпрацю України з Євросоюзом, Росія протидіє просуванню України до НАТО і категорично цьому заперечує. В якості альтернативного варіанта Росія пропонує власні гарантії безпеки Україні: входження під ядерну парасольку Росії.

Зі свого боку Україна намагається використовувати і зміцнювати всі існуючі інструменти та інституції міжнародної співпраці – ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС. Нині питання, що США використовує НАТО як інструмент для утримання своїх європейських союзників, вже не висувається. Постала інша сентенція – можливість використання НАТО для обмеження синдрому одноосібних дій США, але для цього є необхідним збереження дієздатності Північноатлантичного альянсу, а не його прогресуюча ерозія і маргіналізація.

Отже, Україна наскільки можливо намагається розбудовувати власні схеми і використовувати існуючі зовнішньополітичні механізми захисту через структури ООН, ОБСЄ, низку субрегіональних утворень, а також ЄС і НАТО. Серед українських ініціатив – творення вісі стабільності від Балтії до Чорного моря (Балто-Чорноморської дуги), створення єврорегіонів, діяльність у геополітичних трикутниках (як, наприклад, Україна–Польща–США, Веймарський трикутник), заходи зміцнення довіри і зменшення військово-морської присутності в регіоні (наприклад, між країнами Чорноморського регіону) тощо.

Щодо аргументів розширення НАТО слід зазначити, що геополітичні аргументи західних концепцій щодо подальшого розширення НАТО спираються на положення, що „вакуум безпеки” в Центральній Європі вже подоланий. Сентенція розширення НАТО на Центральну Європу була особливо слухною під час розгортання війни в Чечні, коли загроза з боку Росії для країн регіону була реальною. З огляду на певну слабкість Росії до приходу у владу В.Путіна, була обрана концепція швидкого розширення НАТО: її впроваджувачі керувалися думкою про те, що Альянс необхідно розширити швидко, поки економічна і суспільна ситуація в Росії не покращилась. Ідеологи НАТО розуміли, що майбутнє розширення Альянсу стане важчою справою і розглядатиметься як провокація проти Російської держави. У ситуації, що склалася, рішення щодо східного вектору НАТО поки що не прийнято на офіційному рівні а це може мати негативний вплив і привести до розколу сил і послаблення стабільності всієї міжнародної системи.

З огляду на останні події в Україні, особливо важливим для держави є підтримка її європейських прагнень з боку ЄС і Північноатлантичного альянсу. У зв'язку з зазначеним, НАТО могла б запропонувати Україні нову форму співпраці, яка б не несла загрози для оточуючих сусідів і, в першу чергу, Росії. Враховуючи поступальний розвиток відносин Росії – НАТО, який, нагадаємо, далеко випереджає український формат, Україна сподівається на обоїльне прагнення сторін побудувати в регіоні простір безпеки, який гарантуватиме стабільність і поступальність розвитку України.

Отже, на сучасному етапі демократичного розвитку, Україна активно включилася у співробітництво з НАТО. Попри вимушену багатовекторність з самого початку існування

незалежної держави українське керівництво проголошувало стратегічну мету приєднання до західної євроатлантичної цивілізації як до простору стабільності та економічного процвітання. Прагнення України до інтеграції у євроатлантичні структури безпеки та знаходження власної ніші у світовій системі розподілу праці носить багатовимірний характер й може бути реалізоване лише шляхом створення і розбудови надійних міжнародних механізмів безпеки на двосторонньому, субрегіональному, регіональному і глобальному рівнях. Усвідомлюючи це українська дипломатія концентрує свої зовнішньополітичні зусилля на розвитку широкого співробітництва з іншими державами, зокрема сусідніми, та міжнародними організаціями включаючи військово-політичні, з метою підвищення передбачуваності і довіри, взаєморозуміння і партнерства, побудови всеохоплюючих і ефективних механізмів регіональної безпеки в Європі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюлетень НАТО - № 38. - 2009 р. // <http://www.brsfa.gov.ua/>.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про ратифікацію Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Верховним головнокомандуванням об’єднаних збройних сил НАТО в Європі та Верховним головнокомандуванням об’єднаних збройних сил НАТО на Атлантиці про забезпечення підтримки операцій НАТО з боку України” // Урядовий кур’єр. – 2003. – 19 лип.
3. Указ Президента України „Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 липня 2004 року „Про дальший розвиток відносин з НАТО з урахуванням результатів засідання Комісії Україна—НАТО на найвищому рівні 29 червня 2004 року” // Урядовий кур’єр. – 2004. – 15 лип.
4. Українські офіцери служитимуть в частинах НАТО // <http://www.ForUm.ua/> 14 червня 2006;/ Інтерфакс-Україна. – 2006. – 14 черв.